

O STALNOM POSTAVU ETNOGRAFSKE ZBIRKE U SAMOBORSKOM MUZEJU

LELA ROĆENVIĆ

Kompleks "Livadićev dvorac", koji Samoborski muzej koristi za izlaganje svoga fundusa, sastoji se od dvije zgrade: Livadićevog dvorca i služinske kuće. Vrijeme nastanka ovih objekata nije poznato. Međutim, po nekim izvorima se zna da je zgrada dvorca postojala u 17. st. i da je do sredine 19. st. nekoliko puta nadograđivana. Za služinsku kuću se ne zna vrijeme nastanka. Danas su oba objekta spomenici kulture nulte kategorije.

Služinska kuća je namijenjena za stalni postav etnografske zbirke. Kao kustos etnolog odlučila sam se na postav tradicijske

seoske kuće samoborskog kraja na prijelazu iz 19. u 20. st. Ovo vrijeme je određeno zbog dostupnosti podataka iz literature i kazivanja starijih stanovnika ovoga kraja (jer za starije razdoblje nemam dovoljno podataka).

Temu unutarnje uređenje seoske kuće izabrala sam na osnovi dva glavna razloga. Prvi razlog je sama konstrukcija služinske kuće. To je katnica s dva ulaza: na prednjoj i na bočnoj strani. U prizemlju su dvije međusobno povezane prostorije, a iz jedne od njih vodi drveno stepenište na kat. Ispod njega je mali ogradeni prostor. Na katu su četiri, međusobno povezane prostorije. S desne strane stuba je mali prolaz do drugog stubišta koje vodi na tavan kuće. Prostorije na katu su najprije uski prostor iz kojeg se u istoj ravni nastavlja jedna šira prostorija. U budućem postavu će ove dvije prostorije biti kuhinje, tzv. *kuhne*. Iz prve *kuhne* se na desnoj strani ulazi u jednu veću prostoriju

1. Zgrada Livadićevog dvorca, u pozadini zgrada namijenjena postavu etnologije.
Foto: Luka Mjeda

(to će biti dnevna soba, tzv. *hiža*), a iz nje u drugu manju (spavaća soba, tzv. *komora*). Ovaj raspored budućih prostorija određen je zbog činjenice da potpuno odgovara rasporedu prostorija u autentičnoj seoskoj kući. Osim rasporeda ove prostorije i veličinom gotovo da odgovaraju seoskoj kući. Kažem "gotovo" jer je "hiža" u seoskoj kući obično malo veća.

Raspored i veličina dviju prostorija u prizemlju odgovaraju gospodarskom dijelu seoske kuće, a u samoborskom kraju ih nazivaju *pevnice* ili *zidanice*. Obično su dvije, svaka s posebnim ulazom (što ovdje postoji), ali za razliku od ovih, one najčešće nisu povezane. Za buduću postav ova povezanost ne smeta, dapače, sasvim odgovara prolasku posjetitelja.

Prozori kuće su jednaki. U prizemlju oni ne odgovaraju onima u seoskoj kući (previše ih je, po dva u svakoj prostoriji, a i preveliki su za njih). Međutim, oni na katu svojim oblikom i konstrukcijom potpuno odgovaraju onima u seoskoj kući. Svjetlo koje kroz njih prolazi daje ugodaj intimnosti i topline obiteljskog doma. Kroz njih se pruža pogled na park oko muzeja, tj. na prirodan okoliš.

Strop na katu je od dasaka i izbočenih greda, kao i u seoskoj kući, a površina poda je, također, od dasaka.

Moram navesti da je i u starijem postavu etnografske zbirke ovaj prostor korišten da predstavi gospodarski i stambeni dio tzv. "samoborske hiže", što nije slučajno budući da cijela konstrukcija služinske kuće naprosto sama nudi jedno ambijentalno rješenje.

Drugi razlog odluke da se u ovom postavu stavi unutarnje uređenje seoske kuće je, po meni, u tome što ovakav prikaz etnografske zbirke pokazuje način života seljaka i odiše životnošću. (Adekvatan primjer vidimo u muzejskom kompleksu Staro selo Kumrovec.)

Naime, tradicijska kultura (i ne samo tradicijska) zanima me kao način života. U ranijim razdobljima, poljoprivreda je glavno zanimanje žitelja sela i selo je glavno mjesto rada i odmora njegovih stanovnika. Tada je (a to je i krajem 19. i početkom 20. st.) seoski način života i tradicijska kultura u svim svojim oblicima snažnije, potpunije i neposrednije prožimala seoskog žitelja nego što je, na primjer, gradska kultura to činila građanima. Razlog je u tome što je na selu mnogo manja izdiferenciranost socijalnih slojeva, tipova zanimanja i provođenja slobodnog vremena i dr. Seljak je u mnogo većoj mjeri i sudionik i svjedok svih događanja na selu no građanin u gradu.

Zbog svega ovog seoska kuća može biti dobar reprezentant seoskog načina života i kulture. Mnogo toga što u etnologiji, ponekad grubo, dijelimo na materijalnu, socijalnu i duhovnu kulturu (a sami smo svjesni da se one stalno prožimaju) može stati u seosku kuću. Tako, osim pluga i jarma u seosku kuću stane i žetveni ukras i svadbeni ručnik, a isto tako i raspelo i božićni *kinč*.

U takvoj kući može se vidjeti i kako se čovjek odijevao pa bi u *pevnici* bila po jedna lutka u radnoj muškoj i ženskoj nošnji, a u *hiži* u svečanoj nošnji. A tu je i svakodnevna radna nošnja kao pandan

svečanoj nošnji. U *hiži* bih napravila i jedan kutić za dijete i njegov svijet.

Prigodom nekih blagdana čitavoga kraja, primjerice Božića i Uskrsa, dodala bih odgovarajući *kinč* oko stola u *hiži*, blagdanske pogače i drugo kao vid blagdanskog života na selu.

Sada ću navesti samo neke od detalja budućeg postava etnografske zbirke Samoborskog muzeja. U prvoj i drugoj *pevnici* bili bi poljoprivredni alati i pomagala, prislonjeni, obješeni ili postavljeni onako kako bi inače stajali u pravoj *pevnici*. Tu bi bilo i nekoliko posuda za plodove zemlje, mlin za mljevenje brašna, polica sa sitnim priborom i dr.

U prostoru ispod stubišta nalazila bi se pomagala za ribarenje na Savi (budući da je u nekim selima ovo bio značajan izvor prihoda).

Na katu, u *kuhni 1* bila bi pomagala oko peći, manji stol s posudom i posude za vodu. U *kuhni 2* bio bi kuhinjski ormar, stol, peć *koza*, posude za hranu i dr.

U *hiži* dominira peć gradskog tipa, koja originalno ne pripada služinskoj kući. Umjesto nje tu bi trebala stajati prava seoska peć od *petnjaka*, *komen* nepravilnoga polukružnog oblika, kabaste forme s grubo izrađenom klupom oko nje, u čijim *petnjacima* se sušio grah i pekli se mali *kruščići*. U dijagonali nasuprot peći stajao bi u kutu stol sa svetim slikama te iznad njega drvena skulptura Majke Božje. Stol bi bio blagdanski, sa stolnjakom, kako bi se našlo opravdanje za dvije svećane nošnje na lutkama. Tu bi se i dijete igralo, a uza zid bi bio jedan krevet, komoda i dr.

U *komori* bi bio krevet, škrinja, kolijevka, pomagalo za obradu tekstilnog vlakna i dr. Dakle služinska kuća Livadićeva dvorca nije seoska kuća, ali bi zbog svojih konstrukcijskih predispozicija mogla biti dobra podloga da se u njoj pokuša postići ugodaj seoske kuće.

SUMMARY: The Permanent Exhibition of Ethnographic Exhibits in the Samobor Museum

In Samobor, a small town near Zagreb, the museum exhibitions are located in the "Livadićev dvorac" complex. The servants' quarters of the manor are the place where the permanent exhibition of ethnographic exhibits is located. The author analyses the rooms and gives thought to the concept of the exhibition in the rooms, as well as to the display of ethnographic exhibitions in general. She feels that ethnographic exhibitions should represent the village as a way of life and traditional culture in a full-blooded, lively way, so that the objects themselves would tell their story. She also feels that the proper way to achieve this would be through presenting a country house in its environment. She concludes that the servants' quarters in many of the elements of their construction correspond to an authentic country house, and that they can serve as a good basis for representing the setting of a village house.